
**MITIFICARE ȘI DEMITIFICARE:
MODERNIZAREA VALORILOR CULTURALE, MITUL EMINESCIAN ȘI
DISPUTE INTELLECTUALE ÎN ROMÂNIA POST-COMUNISTĂ**

Norbert Petrovici - masterand Universitatea Babes-Bolyai

În aceasta lucrare susțin că demitificarea în societățile din Europa de Est e o modalitate prin care se instrumentalizează reformele culturale. Totodată propun un model de funcționare al miturilor intelectuale. Valorile și normele sunt una din resursele importante ale tranziției în aceste țări, iar intelectualii sunt unii din principalii agenți ai gestiunii și schimbării lor. Miturile intelectuale întruchipează valorile fundamentale ale câmpului intelectual, iar redefinirea lor are un impact direct asupra societății, în ansamblul ei, prin intermediul intelectualilor formatori de opinie și prin intermediul reformelor curriculare din școli. Folosind o analiză de conținut tematică și o anchetă, descriu spațiul luărilor de poziție a unor intelectuali români relativ la mitul eminescian, ca apoi să deduc de aici structura mitului. Datele arată că structura mitului variază în funcție de procesele în care sunt angajați agenții, de mitificare sau demitificare, și că e stratificată într-un nucleu semnificativ comun și o periferie semantică variabilă. Facțiunile care ies învingătoare din aceste tipuri de confruntări pot să își difuzeze propriile definiții, deci au acces la putere. Statul intervine și el în acest proces prin sprijinul instituțional pe care îl oferă diferitelor facțiuni ale elitei politice, anumitor elite intelectuale. Ca o concluzie practică statul poate interveni mai puternic în modernizarea valorilor câmpului intelectual sprijinind orientările mai deschise modernității.¹

Statutul mitului intelectual în postsocialism

Prin *mit intelectual* înțelegem un mit uzitat în cadrul câmpului intelectual, întruchipând valorile fundamentale ale acestuia, fiind un analogon al eroului sau sfântului în acest spațiu social. *Mitificarea* este procesul de impunere a unui mit intelectual. *Demitificarea* este procesul prin care agenții culturali încearcă să restabilească corespondența dintre valoarea percepută ca reală a unei imagini intelectuale și valoarea ei de circulație. Aceste sunt definiții de lucru, pe care vom încerca să le specificăm pe parcursul lucrării. Dorim să arătăm pe parcursul lucrării că una din trăsăturile care dă specificitate dezbaterilor culturale în Europa de Est postcomunistă și în

special în România, este natura demitificărilor. Ordinea culturală nu este contestată din punctul de vedere a unor valori care ar fi anacronice din perspectiva unui nou stil estetic sau o nouă paradigmă, ci valorile sunt contestate pentru nerelevanța lor socială, pentru caracterul lor antimodernist și tradiționalist, frenator al dezvoltării sociale. Demitificarea este unul din instrumentele cele mai puternice ale avangardei care vizează nucleul câmp intelectual în care activează: valorile sale centrale. Iar mitificarea sau remitificarea este un instrument puternic pentru a răspunde acestor contestații.

Acest articol este structurat în cinci secțiuni. În prima parte trecem în revistă două cadre de conceptualizare a mitului, sugerând că ar putea exista mai multe moduri prin care intelectualii din Europa de Est postcomunistă ar putea înțelege demitificarea.

În această secțiune formulăm ipoteza că demitificarea miturilor intelectuale în acest spațiu social este un model al reformelor care vizează valorile fundamentale ale câmpurilor culturale. În partea a doua prezentăm design-ul de cercetare prin care încercăm să confruntăm ipoteza noastră cu câmpul intelectual din România. Datorită poziției lui centrale în cultura română, am ales mitul eminescian în acest sens. Am folosit o analiză de conținut tematică asupra unei dezbateri, cu întindere de peste un an, în jurul acestui mit, generată de un număr al săptămânalului *Dilema*.

Am mai folosit și rezultatele unei anchete asupra studenților din Cluj-Napoca pentru a indica succesul pe care îl are mitizarea școlară. În partea a treia conturăm structura luărilor de poziție în cadrul dezbaterii. Analiza arată că ipoteza noastră se confirmă în acest caz, demitizările legitimându-se făcând apel la modernizare și modernitate. În partea a patra clarificăm ipoteza prin detalierea și celui de-al doilea termen, cel al mitului intelectual, în condițiile în care primul, cel al demitizării, a fost tratat în prima și a treia secțiune.

Sugerăm că mitul intelectual (eminescian) are o structură semantică stratificată în nucleu și periferie și că el este un efect neașteptat al modului în care funcționează câmpul intelectual. În partea a cincea continuăm detalierea acestui concept propunând o schemă a funcțiilor sale și a modului în care se reproduce în câmpul intelectual și cel non-intelectual. Lucrarea se încheie printr-un set de

afirmații conclusive, care rezumă rezultatele obținute.

Demitificare în Europa de Est: procese de modernizare culturală

Societățile din Europa de Est sunt angajate într-o serie de reforme economice politice și sociale, iar factorii culturali joacă un rol important în aceste procese (Almond și Verba, 1989; Ingelhard, 1997; Putnam, 2001, Sandu, 2000, Bădescu, 2001). Poate cei mai importanți agenți ai reformelor culturale sunt intelectualii. Ei sunt antrenați în procese de sincronizare culturală, evaluare critică, expertiză, constituire a societății civile, diseminare a valorilor occidentale, construcția unor alternative de dezvoltare etc. Puterea lor de a propune și implementa aceste reforme variază în funcție de variatele contexte naționale în care se manifestă (Eyal et al., 1998). Însă indiferent de puterea pe care o dețin probabil cel mai spectacular proces în care sunt antrenați este cel al reformelor valorilor fundamentale ale acestui spațiu social sau a sub-câmpurilor acestuia. Spectacular pentru că nu de puține ori el ia forma unor contestări radicale care sunt însoțite de reacții puternice la care participă nu numai specialiștii ci și opinia publică. Cazul manualelor de istorie a României este un exemplu de acest tip. Mitu et al. 1999 a propus un manual care aloca figurilor considerate exemplare ale istoriei naționale doar câteva paragrafe, oferind un spațiu considerabil, în schimb, istoriei recent. O parte însemnată a presei, a opiniei publice, și a oamenilor politici au interpretat acest fapt ca un atentat la conservarea etno-identității românești.

În această secțiune vom indica moduri alternative de a trata miturile, concluzionând că sunt posibile trei tipuri de a înțelege demitificarea și mitificarea.

Primul mod de a înțelege mitul este cel al *definiției iluministe*, unde este asimilat

iluziei, iar demitificarea, risipirii aceste iluzii. Acest conținut al conceptului își are originile în raționalismul gânditorilor iluminiști. Ei au atacat vehement creștinismul medieval, argumentând că miturile acestuia sunt lipsite de întemeiere rațională, fiind obscure construcții al unui intelect privat de lumina clarității și a științei. Caracterul lor anacronic nu se pretează modernității, în raport cu aceasta fiind reacționare. Într-o interpretare ulterioară, în spiritul acestei epoci, religia și elementele ei constitutive (miturile, simbolurile, ritualurile și sentimentul sacralului), nu sunt decât un set de instrumente de legitimare a dominației și a exploatării, statutul său fiind unul de "opium al popoarelor". Demitificarea unor astfel de construcții iraționale, ba mai mult, a unei ordini sociale ilegitime este o datorie de credință.

Al doilea mod de înțelegere a mitului este *definiția postiluministă* care îl asimilează unei reflectări simbolice a unei ontogeneze. "Mitul relatează o întâmplare sacră, adică un eveniment primordial care s-a petrecut la începuturile Timpului, *ab initio*" (M. Eliade, 2000: 65). *Personajele* mitului sunt Eroii civilizatori sau zeii, *relatând* întotdeauna o *creație*, "mitul spune cum s-a făcut un lucru cum a început să fie. [...] E legat de ontologie, pentru că nu vorbește decât de *realități* ce s-au petrecut cu *adevărat*, de ceea ce s-a manifestat din plin" (M. Eliade, *idem*). Iar ontologiile sunt legate de transformări simbolice a unor evenimente în imaginarul colectiv.

La acest cadru de interpretare se pot articula mai multe teorii asupra modului în care au loc transformările: psihanalitice, sociologice sau hermeneutice (Wunenburger, 1998). Însă din punctul nostru de vedere cele mai interesante sunt cele sociologice, în special cea durkheimiană. Transformările sunt realizate prin proiecția a unor forțe

sociale în afara societății și prin reificarea lor. Societatea se întoarce spre sine (serbări, evenimente de masă, ritualuri) prin proiecții în afara sa, în ontogeneze (simboluri, mituri, concepte) – în acest caz mitul nu este altceva decât social obiectivat Natura miturilor este aceea de "forțe colective ipostaziate, adică forțe morale; sunt alcătuite din ideile și sentimentele pe care le trezește în noi spectacolul societății, nu din senzațiile care provin din lumea fizică" (E. Durkheim, 1995: 297)¹.

Demitificarea este în acest caz un mod de dezarticulare a forțelor simbolice ale unei comunități și deci este în ultimă instanță un mod de destructurare a comunității. Acest cadru de înțelegere a mitului a fost elaborat la sfârșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea, când Europa constata dezacumulările simbolice masive pe care le-a realizat prin desconsiderarea civilizațiilor arhaice. Modernitatea ca identitate se definea și se definește prin opoziție cu primitivismul. Modern există doar în măsura în care există un primitiv și invers (Karnouh, 1994). Prin această turnură cultura occidentală a încercat să nu mai impună un astfel de stigmat inferiorizant și a început să abordeze civilizațiile tradiționale fenomenologic, fără a le desconsidera.

Din cele de mai sus putem decela două definiții opuse ale demitificării: (a) demitificarea ca disipare a unor neadevăruri, și (b) demitificarea ca și dezarticulare a valorilor unei comunități. Însă pentru intelectualul est-european se deschide și o a treia opțiune: (c) dezarticulare a unor iluzii pentru conservarea unor valori autentice. Regimurile socialiste au etatizat și

¹ Textul citat se referă la natura "forțelor religioase", dar textul poate fi aplicat asupra mitului, o formă a acestor forțe religioase

câmpurile intelectuale prin controlul instituțional (edituri, cenacluri și cercuri de discuții, recompense, cenzură) și prin anexare ideologică a miturilor și figurilor centrale. Etatismul a avut intensități diferite de-a lungul perioadei socialiste și intelectualii au avut o libertate, care a variat de-a lungul timpului, de a se întâlni și de a publica fără a fi cenzurați. Pentru anumite perioade ei puteau să își reintre în posesia miturilor și figurilor centrale. Însă acest lucru nu s-a întâmplat în întregime decât după disoluția regimului (Mușina, 2001; Szélényi și Kostello, 1998, Eyal et al., 2002). Și un mod de reapropiere a miturilor și figurilor centrale în post-socialism este cel al demitificării, înțelesă ca și dezideologizare și restaurare a mitului.

Concluzionând intelectualii reformatori ai Europei de Est demitizând pot să (a) elibereze de iluzii; (b) dezacumuleze semnificații; (c) risipească un supramit ilegal pentru a restaura un mit legitim.

Miturile în această zonă sunt supuse unei duble nevoie de reformulare. Pe de o parte ele trebuie reevaluate din perspectiva contaminării lor ideologice (i.e. ale perioadei socialiste, ale naționalismului interbelic). Pe de altă parte reevaluarea lor este necesară din perspectiva viitorului, a modernizării și occidentalizării. *Ipoteza noastră* este că această contestare a miturilor intelectuale nu se face de către o avangardă estetică sau științifică, ci se face de către o avangardă care face apel la valori cu miză socială și politică, spre deosebire de spațiile occidentale unde avangarda contestă miturile intelectuale făcând apel la rațiuni interne ale câmpului sau sub-câmpului intelectual în care activează (Bourdieu, 1986, 1998). Demitizarea va avea în primul rând această funcție în societățile post-comuniste, de modernizare a valorilor. Aceasta nu

înseamnă, totuși, că ea nu poate fi disfuncțională (de exemplu în cazul în care este prea radicală luând forma unei negări în bloc). Și pentru a fi mai exactă ipoteza ar trebuie însoțită de două întrebări adiacente, care vin să îi clarifice termenii: (1) care este structura unui mit intelectual, și (2) cum funcționează el.

Datele și metodele folosite

Pentru a confrunta ipoteza noastră am ales cazul demitificării lui Mihai Eminescu. așa cum apare în cadrul dezbaterii inițiate de unul din numerele săptămânalului *Dilema*. Am ales acest mit intelectual urmând două argumente. Primul argument este că sub-câmpul literar ocupă o poziție centrală în cadrul spațiului cultural românesc (M. Lazăr, 2002). Al doilea este că în cadrul panteonului literar Eminescu ocupă o poziție dominantă, mitul eminescian fiind probabil cel mai elaborat și puternic mit literar.

La inițiativa lui Cezar Paul-Bădescu, o serie de intelectuali au răspuns la întrebările propuse de acesta, relativ la Eminescu și receptarea lui actuală, răspunsuri care au luat forma unor articole publicate în numărul 256 din 1998 în *Dilema. Săptămânal de tranziție*. Numărul a stârnit o vie dezbateră, cu o întindere de peste un an. Urmând antologia publicată de Cezar Paul-Bădescu (1999) am încercat să surprindem spațiul luărilor de poziție printr-o analiză de conținut tematică. Am inclus în analiză și unele luări de poziție relevante care au survenit după publicarea acestei antologii (respectiv cele ale lui T. Paleologu 1999 și C. Preda 1999).

Analize de conținut s-au concretizat într-o bază de date care conține: poziția față de fiecare temă abordată și două variabile de evaluare generală: prima indică orientarea autorului spre demitizare sau nu, iar a doua indică dacă

autorul evaluează pozitiv sau nu abordarea critică a mitului. Datorită ratei mare de non-răspunsuri nu a fost posibilă agregarea unui indicator care să surprindă dacă o luarea de poziție per ansamblu mitizează sau demitizează și dezavuează sau nu spiritul critic. Nu a fost posibilă din aceleași motive o imputare a valorilor lipsă (nu au existat variabile cu un procent de non-răspunsuri acceptabile) De aceea pentru a clasa luările de poziție am folosit cele două variabilele de evaluare generală. Pentru a diminua subiectivismul clasărilor am utilizat doi operatori. Nu au existat diferențe semnificative de clasare (un mai bun control al acestui factor ar fi presupus utilizare mai multor operatori, însă acest fapt nu a fost posibil datorită bugetului mic pe care l-a avut cercetarea)

Pe parcursul argumentației, pentru a ilustra succesul de mitificare realizat de sistemul de învățământ, vom face referire și la o cercetare asupra studenților din cadrul Cluj-Napoca.

În secțiunea următoare vom analiza luările de poziție concluzionând că există mai multe tipuri de demitizări, iar obiectul lor îl constituie valorile cu mize sociale și politice.

Cazul Eminescu: structura luărilor de poziție

Spațiul luărilor de poziție. În cadrul dezbaterii pot fi identificați doi poli ai luărilor de poziție. Unul al demitizării radicale, iar celălalt al mitizării radicale.

Cei care ocupă polul demitizării susțin lipsa de eficacitate intelectuală a lui Eminescu. El nu mai este actual, paradigmatic, și nu poate oferi soluții noilor probleme intelectuale. Mitul marelui geniu sucombă în lipsa unor reinterpretări viabile. Iar lipsa unor reinterpretări nu se datorează neputinței câmpului intelectual contemporan, ci unei epuizări a pistelor posibile de interpretare.

Structural, Eminescu e depășit. Și aceasta dacă nu cumva Eminescu nu a reprezentat niciodată un astfel de *deschizător de spații a posibilelor*². Acești intelectuali utilizează o definiție iluministă a demitizării.

Cei care ocupă polul mitizării consideră că Eminescu este întemeietorul poeziei românești moderne, este un *Erou Civilizator* care a ordonat *haosul unei limbi rebele*, pentru a-și exprima propriile gânduri, rațiunea sa – logos seminal. E un fapt *adevărat*, care s-a întâmplat *ab initio*. Este geniul întemeietor / reîntemeietor al culturii intelectuale într-un spațiu dat. Actul său *inițial* nu este un act *pentru sine*, ci un act cu reverberații largi, cu caracter structurant și identitar, care răspunde și se desfășoară într-un context axiologic care l-a preluat mitic. Acești intelectuali utilizează o definiție postiluministă a demitizării.

Încercarea de a clasifica luările de poziție în "demitificatoare" respectiv "mitificatoare" s-a soldat cu obținerea unei categorii în care autorii articolelor se poziționau simultan în cei doi poli ai dezbaterii. Argumentele puteau fi amendate de inconsistență. Pe de o parte constatau utilitatea unui proces de "dezvrăjire" a iluziilor țesute în jurul lui Eminescu, pe de altă parte condamnau atacurile "virulente", considerând nedreaptă "dezvrăjirea" unui Eminescu "peren și adevărat". Aceste luări de poziție ambivalente devin decriptabile dacă luăm în considerare cel de-al treilea mod de a înțelege mitul. Ei nu doresc decât eliberarea *mitului real* al lui Eminescu de *iluziile* ideologice create de încorporările lui Eminescu în diferitele mituri politice³. Eminescu a fost utilizat

² De ex. R. Rădulescu îi neagă un astfel de rol de deschizător de spații al posibilelor.

³ O astfel de interpretare ne-a fost sugerată chiar de unele luări de poziție. În special G. Grigurcu, 1998 și A. Antim 1998.

în construcții legitimizează ale diferitelor ideologii, dar mai ales de protocronismul naționalist și ideologia comunistă. Funcția lui Eminescu ca simbol cultural a fost deturnată, iar simbolul pervertit. Eminescu trebuie restaurat, iar acest fapt nu se poate face decât risipind neadevărurile. Acești intelectuali utilizează o definiție combinată iluministă și postiluministă a demitizării.

Axa demitificare – mitificare este una din dimensiunile care structurează spațiul luărilor de poziție. Însă această dimensiune este dublată de axa: spiritului critic – apologie. Spiritul critic presupune acceptarea și valorizarea pozitivă a criticilor și reinterpretărilor lui M. Eminescu. Spiritul critic este o normă instituționalizată a câmpului intelectual, de cele mai multe ori prereflexivă. Ea discriminează pozițiile care sunt mai apropiate de, sau chiar în, câmpul intelectual (pur, autonom), de pozițiile care sunt mai apropiate de câmpul politic (câmpul neautonom). De exemplu există o serie de luări de poziție în care se refuză procesele de demitizare, considerând că Eminescu nu a fost epuizat intelectual și ne fiind de acord cu plasarea lui într-un statut marginal în câmpul cultural. Chiar când contestă demitizările lui Eminescu, nu refuză însă și spiritul critic în lectura acestuia, ba mai mult pledează în favoarea lui ca fiind unicul mod legitim de apropiere a poetului. Cei care au poziții de acest tip sunt integrați în câmpul intelectual. Există și o serie de luări de poziție care au o reacție mult mai virulentă la procesele de demitificare, refuzând spiritul critic în apropierea simbolică a mitului. Și aceasta pentru că demitizarea în acest caz presupune atacul asupra unor categorii identitare sau a legitimărilor politice. Să vedem care este efectul spiritului critic asupra definițiilor demitificării

Pentru cei care utilizează o definiție postiluministă a mitului eminescian și îl abordează din perspectiva spiritului critic acesta este un *mit cultural*. Pentru cei ce îl abordează fără a face apel la spiritul critic mitul eminescian face parte din *mitomotorul*⁴ românesc. (1) Pentru cei care îl consideră un *mit cultural* Eminescu a (re)structurat câmpul intelectual și totodată a devenit unul din simbolurile lui cele mai puternice sau chiar cel mai puternic. (2) Cei care îl includ pe Eminescu în *mitomotorul* românesc consideră că societatea se întoarce asupra ei înseși prin (și în) mituri, simboluri, ritualuri, efigii, spre a-și crea modalități prin care se recunoaște și se reprezintă. Eminescu ar fi un simbol și un mit prin care societatea se recunoaște pe sine (în mod înconștient, alienat). De aici și forța lui politică și valorificările lui politice succesive, el fiind încorporat, în repetate rânduri, miturilor mobilizatoare politice (în *mitomotoare*), fie ele de dreapta, fie de stânga. Reacțiile au un caracter politic, tocmai datorită efectului delegitimator al discursului ideologic prin atacul *mitomotorului*⁵

Iar pentru cei care utilizează o definiție iluministă a mitului eminescian și îl abordează din perspectiva spiritului critic, acesta este o resursă intelectuală, chiar dacă insuficientă, sau consideră că a fost specifică generațiilor anterioare, iar acum și-a epuizat acest potențial.

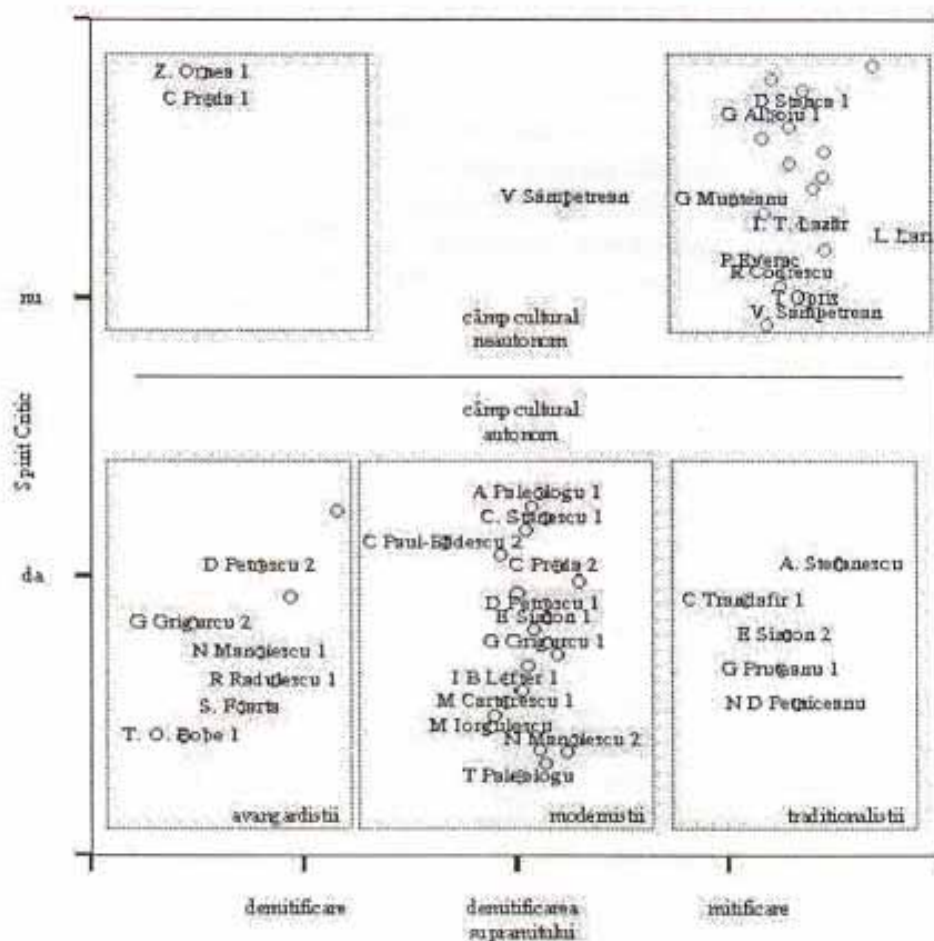
⁴ "The 'mythomoteur' is the constitutive myth of the ethnic polity" ["Mitomotorul" este mitul constitutiv al politicilor etnice] A.D. Simith, 1986

⁵ Probabil cele mai reprezentative luări de poziție de acest tip sunt cele ale lui G. Alboiu în *Romania Mare*. El scrie la un organ de partid care se legitimează explicit prin românitate. Iar M. Eminescu întruchipează în această interpretare ideal tipul românului.

Însă Eminescu poate fi demitificat necritic și acest lucru ia forma unor negații Atunci el devine un mit împotriva căruia trebuie luptat, fiind o forță anacronică sau centripetă, sursa multor tare sociale.⁶ Se *neagă în bloc* sau se fac *judcăți de valoare ideologice*⁷ care nu pot fi încadrate într-un discurs cultural.

Tabelul 1. Raportul între spiritul critic și mitul eminescian

spirit critic	mit	
	def. iluministă	def. postiluministă
da	mit anacronic	mit cultural
nu	negație în bloc	mitomotor

Graficul 1. Spațiul luărilor de poziție în dezbaterile mitului eminescian

O negare în bloc de acest tip nu poate fi asimilată unui proces cultural care poate fi elocvent ilustrat de manifestul lui Eugen Ionesco, *NU* (1990). Ea nu poate face parte dintr-un proces de reconstrucție culturală, ci e pur și simplu o deconstrucție.

⁶ "...lenea de a gândi, ignoranța sunt mărcile culturii politice de la noi. În acest context, Eminescu e un personaj manipulat. Din nefericire, influența sa a fost mare, în măsura în care pamfletul eminescian a devenit gen al literaturii politice. Conservarea acestui gen este sinonimă cu transformarea superficialității agresive într-un fel de canon al receptării. Eminescu trebuie contestat și demitizat..." (s.n.) C. Preda, 1998a.

⁷ "...să ne întrebăm cum de ceilalți «poeți naționali» ai altor popoare au fost, toți, *antemergători, revoluționari și progresiști* (Victor Hugo, Byron sau Shelley, Goethe sau Schiller, Dante, Pușkin sau Lermontov, Mickiewicz, Petöfi etc.) iar Eminescu, totuși, un *paseist conservator*. Nu spune asta mult despre *psihea* (s.a.) României profunde?" (s.n.) Z. Ornea, 1998.

Tabelul 2. Tabel de asocierea între tipurile de raportări la demitificare și valorizarea spiritului critic

Reziduuri ajustate	spirit critic		Coeficienți de asociere	Valoare	Semn. Aprox.
	oportun	inoportun			
demitificare	0.8	-1.0	Phi	0.748	0.00
demitificarea supramitului	2.4	-2.9	V Cramer	0.748	0.00
mitificare	-2.8	3.4	Coeficient de Contingență	0.599	0.00

Graficul e reprezentarea tabelului de asociere de mai sus (care raportează reziduurile standardizate și coeficienți de asociere) între:

- (a) poziția relativă la demitificare (demitificare, demitificarea supramitului, mitificare)
- (b) valorizarea pozitivă a spiritului critic față de opera eminesciană (da, nu).

Reprezentarea s-a făcut prin metoda jittered scatter plot⁸ (reprezentarea cazurilor printr-un grafic de asociere, după ce fiecărui caz i s-a adăugat o valoare aleatoare pe orizontală și pe verticală). Pozițiile în cadrul căsuțelor sunt aleatorii și nu pot fi interpretate. Pentru a mări vizibilitatea și a reduce suprapunerile dintre etichete nu tuturor cerculețelor le corespunde un nume. Prelucrarea statistică a fost realizată folosind SPSS 8.0.

Sintetizând, am putea afirma că spațiul luărilor de poziție este structurat de două dimensiuni:

(1) Prima dimensiune care relevă pozițiile autorilor în funcție de modul în care percep și definesc demitificarea. Mai exact, sunt posibile trei moduri de a o defini demitificare

(a) cei care consideră mitul eminescian ca o simplă iluzie, iar demitificarea lui ca un proces de asanare culturală; o numim sintetic demitificare

(b) cei care consideră mitul eminescian ca o acumulare de semnificații care deschide un spațiu al posibilităților culturale iar demitificarea este un proces dedezacumulare; sintetic mitificare

(c) și în sfârșit cea de-a treia poziție, ambivalentă, care pledează pentru demitificarea iluziilor ideologice și

conservarea mitului fundamental eminescian, adică demitificarea unui supramit ilegal; denumit ca demitificare a supramitului

(2) A doua dimensiune diferențiază câmpul intelectual în funcție de acceptarea sau nu a spiritului critic în evaluarea operei eminesciene în:

- (a) câmp autonom și
- (b) câmp neautonom.

Anticipăm următoarea parte a acestei secțiuni afirmând că în cadrul câmpului autonom, cele trei grupuri pe care tocmai le-am decelat le vom numi:

- (a) avangardiștii⁹,
- (b) tradiționaliștii¹⁰,
- (c) moderniștii¹¹.

Iar în cadrul câmpului neautonom, vom decela două grupuri

- (a) conservatorii și socialiștii și
- (b) liberalii

⁸ J. Fox, 2001: 29

⁹ de ex. R. Rădulescu, S. Foartă, T.O. Bobe, N. Manolescu.

¹⁰ de ex. E. Simion, Al. Ștefănescu, G. Pruteanu.

¹¹ de ex. M. Cartarescu, I.B. Lefter, G. Grigurcu, Al. Paleologu, T. Paleologu.

Câmpul autonom.

Una din tentațiile interpretative ar fi aceea de a explica pozițiile în câmpul autonom al dezbaterii prin gradul de consacrare a autorilor. Autorii cunoscuți și recunoscuți în câmpul intelectual ar avea poziții asemănătoare în dezbateri diametral opuse față de cei necunoscuți și nerecunoscuți în câmp. Practic, o astfel de explicație ar suprapune câmpul intelectual, *sui generis*, asupra spațiului dezbaterii. Acest tip de explicație nu este posibilă din cel puțin două motive. Primul motiv ar fi acela că nu avem în categoriile enunțate (avangardiști, moderniști, tradiționaliști) eterogeneitate din punctul de vedere al consacrării în câmp. În aceeași categorie îi regăsim de exemplu pe T. O. Bobe și pe N. Manolescu sau pe N. D. Petniceanu și E. Simion. Al doilea motiv ar fi acela că pe parcursul dezbaterii există o serie de intelectuali care în luările lor de poziție succesive își schimbă categoriile în care pot fi integrați. Iar dacă pozițiile lor se schimbă, faptul că sunt cunoscuți și recunoscuți (consacrați) nu se schimbă. Iar ceea ce dorim să explicăm sunt luările de poziție (pozițiile lor relative una față de cealaltă)

Am optat în explicarea luărilor de poziție pentru raportul autorului cu timpul cultural național reprezentat, în

acest caz, de raportul cu opera lui M. Eminescu. Respectiv pe momentul temporal pe care cade accentul valorizant al autorului. Sunt posibile trei mari poziții. Accent asupra viitorului, accent asupra prezentului sau accent asupra trecutului. În cadrul câmpului intelectual, unde raporturile de forță se tranșează și cu ajutorul normei originalității unui artefact intelectual, aceste accente nu se pot înțelege decât din perspectiva noului. "Lentila" prin care sunt văzute cele trei momente ale timpului e noutatea (sau formulat paradoxal: e viitorul). Și nu avem de a face cu ideal tipurile culturale blagiene ale timpului (torent, havuz și cascadă). Ci avem în vedere de raportul cu doi termeni: primul termen e cel al continuității timpului și al doilea termen e cel al negației. Prin *timp cultural continuu* înțelegem un timp fără rupturi, în care epocile culturale se succed firesc una după alta. Iar prin *timp cultural discontinuu* un timp cu rupturi în care fiecare nouă epocă culturală se reia sau ar trebui să se reia de la capăt, să se reinventeze aproape complet sau complet. Prin *negație* înțelegem raportarea dialectica la epocile culturale precedente (acțiune-reacțiune/sinteză), în timp ce prin *afirmație* un raport critic încorporator, nedialectic. Să luăm pe rând cele trei categorii:

Tabelul 3. Raportul cu timpul în spațiul luărilor de poziție

	timp continuu	timp discontinuu
negație	moderniștii	avangardiștii
afirmație	tradiționaliștii	–

Avangardiștii valorifică un timp discontinuu. Un timp în care continuitatea se realizează prin negare, trecutul este o piedică pentru viitor.

Prezentul este evaluat în funcție de o avancronie utopică, de un viitor posibil dezirabil, singurul și probabil unicul moment în care se va împlini adevărul în

istorie. Mitul eminescian este un fapt al trecutului deci al neadevărului. Demitificarea este un mod de stabilire al adevărului, fapt care face posibil viitorul dezirabil. În cadrul subcâmpului pozițiile se întind de-a lungul a doi poli. Într-un pol avem cei care consideră că Eminescu paradigmatic este iremediabil compromis. *Ruptura* este un proces necesar, de refacere culturală. O luare de poziție de acest tip o regăsim la R. Radulescu, T. O. Bobe. În celălalt pol al subcâmpului se afirmă necesitatea unei „despărțiri” de Eminescu, dacă mai vrem

să-l regăsim cândva. Eminescu nu mai reprezintă o resursă, iar câmpul intelectual pentru moment va explora alte goluri structurale și spații ale posibilului. Poate într-un viitor mai îndepărtat sau mai apropiat restructurarea câmpului va permite noi reinterpretări valorificante. O luare de poziție de acest tip o regăsim la N. Manolescu. Acest pol al subcâmpului este apropiat de subcâmpul modernist, fapt care explică de ce următoarele luări de poziție ale cunoscutului critic pot fi încadrate mai degrabă în subcâmpul modernist

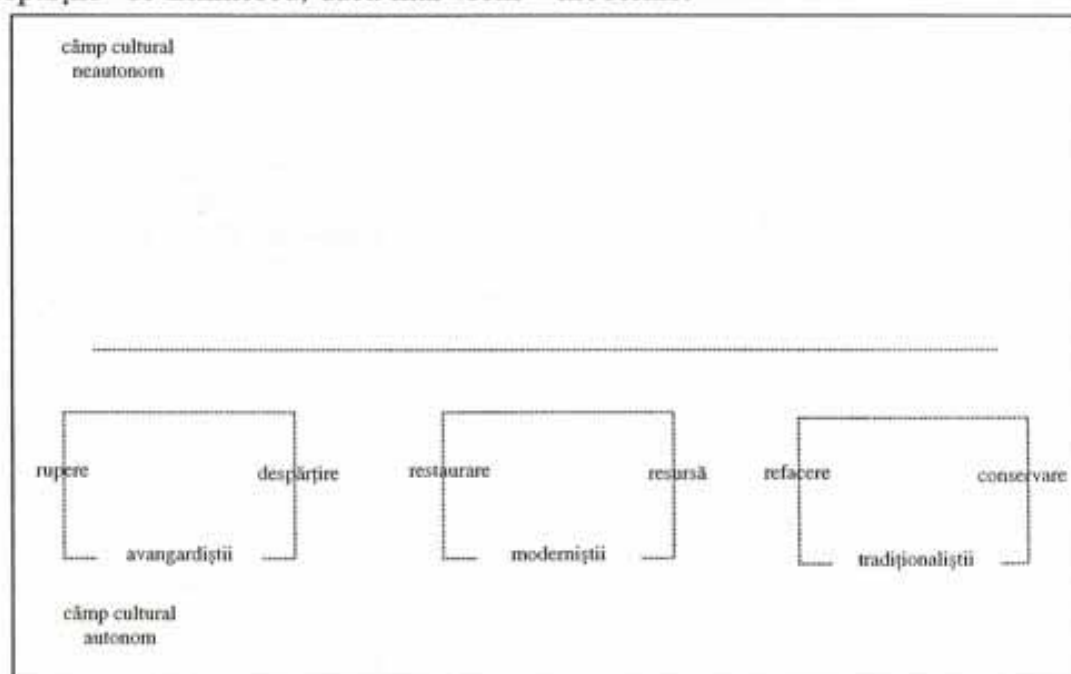

Figura 1. Raportul cu trecutul în câmpul autonom al dezbaterii

Moderniștii valorifică un timp continuu. Perspectiva e incrementală, prezentul se adaugă trecutului, aducând plusvaloare. Continuitatea nu exclude negarea, însă ea este instrumentalizată în vederea revalorificării. Avangardiștii se legitimează prin contrapunere. Moderniștii prin reluare. Trecutul poate reprezenta și el un balast. Eminescu al comuniștilor, ideologizant, nu este un trecut de revalorificat, în schimb Eminescu cel “etern”, reprezintă un

asemenea trecut. Evoluția se realizează cu ajutorul trecutului, dar adevăratul viitor utilizează doar frânturi ale trecutului și idealuri ale prezentului.

Și în cadrul acestui grup avem doi poli. Un pol în care se accentuează aluviunile acumulate în interpretările asupra lui Eminescu. Se dorește o restaurare. Acest pol e mai aproape de pozițiile avangardiste. Aici îi regăsim de exemplu pe C. Paul-Bădescu (inițiatorul

dezbaterei), I.B. Lefter, M. Cărtărescu, N. Manolescu (a doua și a treia luare de poziție). Și un *al doilea pol* în care accentul cade pe faptul ca Eminescu reprezintă o *(re)sursă* semnificativă de gândire.

Accentul nu cade pe balastul atașat acestui mit, ci pe caracterului lui generativ în măsura în care se găsesc reinterpretări valide și înnoitoare. Proxemic el se află mai aproape de poziția tradiționalistă. Iar aici îi putem regăsi, de exemplu, pe A. Paleologu, T. Paleologu, E. Simion (prima luare de poziție).

Tradiționaliștii valorifică un timp continuu fără negații. Prin negație nu înțelegem lipsa spiritului critic, el este tocmai un criteriu care indică prezența unui câmp intelectual autonom. Ci doar că valorificarea lui Eminescu se face fără respingerea unui timp în care s-a privilegiat o anumită interpretare, acțiunea culturală e un fapt continuu. Timpul nu are „momente nevalorozose” la care trebuie să se renunțe. Eminescu nu s-a învechit în urma schimbărilor în cadrul spațiului cultural. Actualizările potențelor deschise de opera sa nu l-au epuizat, capacitatea lui generatoare, ca paradigmă, se conservă. Progresul este posibil doar dacă nu se renunță la rădăcini, viitorul se realizează prin trecut. Demitificarea este disfuncțională.

De asemenea avem doi poli. O poziție mai moderată și una mai radicală. Cea moderată e mai apropiată de modernism, și propune *refacerea* imaginii eminesciene. Tradiționaliștii nu vor nici ei să conserve o imagine încremenită. Aparțin câmpului cultural unde noutatea și originalitatea sunt criterii de alocare a prestigiului. Ei vor să refacă mitul eminescian, dar fără să renunțe la trecut, fără să îl anatimizeze într-un fel sau altul.

De exemplu G. Pruteanu se înscrie în acest pol. Poziția mai radicală reprezentată de un Al. Ștefănescu sau un E. Simion chiar vor să *conserve* linia de interpretări desfășurată până în acel moment, totuși fără să repudieze criticismul.

Prima poziție a lui E. Simion a fost încadrabilă în categoria moderniştilor, plasată în cel de-al doilea pol al ei, (valorificarea timpului ca resursă). Poziția președintelui Academiei Române s-a radicalizat odată ce luările de poziție în cadrul dezbaterii s-au conturat, iar articolul ulterior este încadrabil, precum spuneam, în poziția tradiționalistă. O mișcare asemănătoare se poate constata în spațiul dezbaterii în cazul lui G. Grigurcu. Poziția lui inițială a fost "de centru", fiind în grupul moderniştilor, "egal" depărtat de cei doi poli. Însă pe măsură ce se acumulau răspunsuri cu caracter polemic la adresa articolelor publicate în Dilema, poziția s-a radicalizat, astfel încât într-un nou articol, el a trecut în tabăra avangardiștilor. Un parcurs de sens invers l-a avut C. Preda, care, odată cu structurarea pozițiilor dezbaterii, și-a atenuat radicalismul discursului, mai ales în urma răspunsului direct și punctual a lui T. Paleologu, astfel încât articolele au fost încadrabile pe rând: radical în câmpul neautonom, avangardist apoi modernist

Câmpul neautonom. Explicarea luărilor de poziție în subcâmpul neautonom este problematică, datorită proastei structurări a acestui spațiu. În două din cele trei poziții posibile nu am putut clasa decât trei articole. Pentru acest fapt pot fi identificate două cauze. *Prima* e o imposibilitate de ordin argumentativ. Este puțin probabil să

existe luări de poziție care să dorească să demitifice supramitul dar să refuze spiritul critic. O demitificarea moderată fără distrugerea mitul presupune tocmai abordare critică, diferențiată, cu un instrumentar intelectual. Demitificarea și mitificarea radicală se pot face și prin negație și respectiv afirmație

neargumentată. Demitificarea supramitului care pune în *conjuncție* două atitudini *contrarii*, e puțin probabil să se facă cu succes neargumentat. Așa explicăm faptul că în această categorie nu am putut identifica decât o singură luare de poziție.

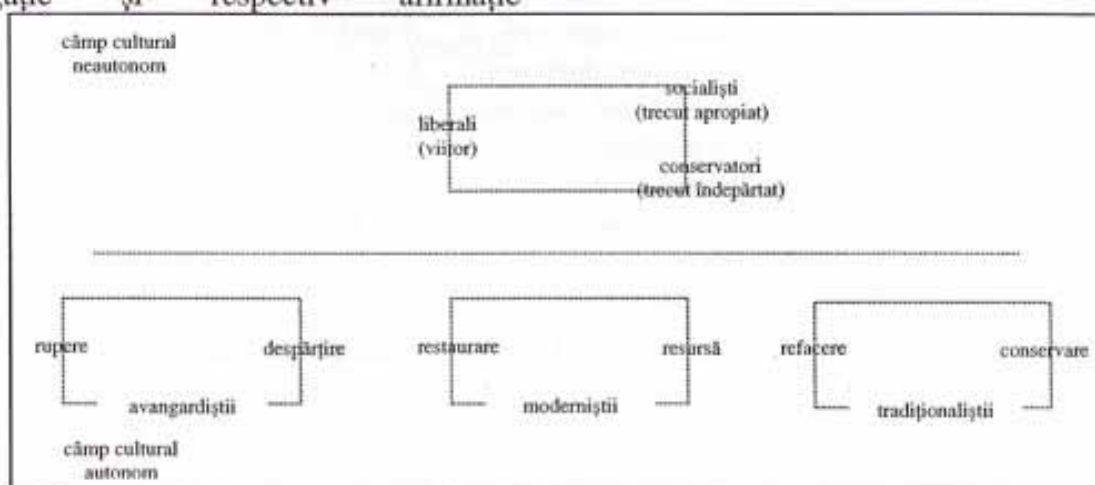

Figura 2. Raportul cu trecutul în câmpul autonom și cel neautonom al dezbaterii

A doua cauză e o imposibilitate de ordin empiric. La nivelul articolelor analizate există o slabă discriminare între interese și credințe ideologice pe de o parte și idei pe de altă parte. Dinamica intereselor și a credințelor ideologice are loc în cadrele trasate de idei. Validitatea practică a unei idei este dependentă atât de puterea sa intrinsecă de a convinge, de logica sa internă, cât și de potența sa de a justifica și întemeia interesele și convingerile ideologice¹². În unele articole pretențiile de validitate a intereselor sunt camuflate sau exprimate justificat prin idee. În alte articole în schimb, aceste pretenții au fost exprimate în mod direct, nemediate de idee, formelor, fiind cea a unei afirmații sau a unei negații. În cazul în care interesele s-au exprimat nemediat prin idee, autorii articolelor au fost plasați în cadrul

câmpului neautonom. Norma în cadrul spațiului cultural și social este mitificarea lui M. Eminescu, așadar afirmațiile au fost mai numeroase decât negațiile, cu atât mai mult cu cât aceste afirmații au fost reacții la negații (percepute ca dure). Cele mai multe poziții care demitificau au fost mediate de idee astfel încât nu au putut fi încadrate în subcâmpul neautonom.

Doar două poziții s-au plasat în acest subcâmp ca demitificării: prima luare de poziție a lui C. Preda și pozițiile a lui Z. Ornea. C. Preda îl neagă în bloc pe Eminescu, pornind de articolele sale politice: "Eminescu trebuie contestat și demitizat, dar nu pentru rudimentele sale de gândire politică. Din acest punct de vedere, e realmente nul. Nu ai obiect."¹³ El nu aduce argumente ci face o serie de judecăți

¹² J.Habermas, 1984 [1981]: 193.

¹³ C. Preda, 1998a.

de valoare în urma căruia lansează negația citată mai sus. Într-un articol ulterior¹⁴ el își argumentează punctul de vedere ca apoi într-un al treilea articol¹⁵ să declare: "...am vrut să provoc mințile cititorilor. Nu am bănuțit vreodată că efectul textului va fi tulburarea simțirii lor. Speram ca un punct de vedere radical cum era al meu să dea naștere unor intervenții nuanțate, reînviind astfel discuția despre Eminescu, blocată în festivisme și clișee naționaliste. [...] mi-am dat seama că radicalismul provoacă mai degrabă (sau mai întâi) alte radicalisme, și nicidecum nuanțe." Pozițiile ulterioare a lui C. Preda sunt explicit liberale, însă el pune reacția sa primă pe un efect calculat de provocare. Noi o considerăm mai degrabă simptomatică pentru o orientare liberală radicală, însă i-am clasat a doua și a treia luare de poziție în câmpul autonom. Z Ornea se întreabă dacă e corect ca Eminescu să fie numit "poetul național al Romanilor" dacă avem în vedere că el a fost un "paseist conservator" și nu un antemergător, revoluționar și progresist. Acest mod de discurs trădează o intenție politică și justificările care precedă aceste etichete sunt mai degrabă un inventar al evaluărilor ideologice a lui Eminescu decât argumente pentru afirmațiile sale. Pozițiile lui C. Preda și Z Ornea nu pot fi amendate strict de lipsa de spirit critic, ci ele sunt plasate în câmpul neautonom, pentru că tratează mitul în registru politic. Într-o secțiune viitoare vom detalia acest aspect.

Cei ce au luat poziții care pledau pentru mitificare, predomină în subcâmp. Aceste poziții au putut fi ușor detectate. Ele erau afirmații ale mitului, de cele mai multe ori revoltate, care respingeau spiritul critic. Cei care pledau pentru demitificare radicală sunt subreprezențați din considerente empirice, nu au putut fi detectați. Strategia de lucru adoptată a fost aceea de a plasa luările de poziție în subcâmpului autonom dacă existau dubii în valorizarea pozitivă a spiritul critic în interpretarea mitului eminescian sau în faptul că ei înșiși fac uz de el lui.

*Spiritul critic nu înseamnă negare, ci discernere. Luările de poziție a lui R Rădulescu sau T. O. Bobe puteau fi interpretate ca negări în bloc a mitului: "nu sunt un fan a lui M. Eminescu [...] poezia lui Mihai Eminescu mă lasă rece. Mai rece decât poezia predecesorilor săi înșirați în Epigonii. [...] Nu am nici o afinitate cu poezia lui Mihai Eminescu. Îi pot recunoaște meritul de a fi un mai mult decât onorabil poet al sec XIX, născut nenorocos..."*¹⁶ Argumentația acestor negații, cele mai multe pe un ton cu un caracter ludic, se face prin recurs la o validare expresivă și evaluativă¹⁷. Ei își exprimă opiniile într-un mod sincer particularizând aprecierile estetice la propria persoană., argumentându-și punctul de vedere în orizontul sinelui care le afirmă. Și alții pot avea aceleași opinii dar autorii nu vor să convingă ci să se exprime. De aceea au fost clasați în câmpului autonom în care artiști neconsacrați iau poziție.

Din aceste considerente este greu să se ofere o interpretare structurii acestui

¹⁴ C. Preda, 1998b.

¹⁵ C. Preda, 1999.

¹⁶ R. Rădulescu, 1998.

¹⁷ Am în vedere distincțiile făcute de J. Habermas ([1981]1984: 23).

subcâmp. Însă configurația lui *probabilă* e cea a tensiunii între: a) un grup liberal și b) un grup conservator și socialist.

În *orientarea* mai degrabă *socialistă* avem intelectuali reconvertiți, activi în perioada comunistă care sprijineau regimul într-un fel sau altul. Orizontul temporal lor este cel al trecutului apropiat, interpretările lor culturale avându-și rădăcina în canonul impus în vechiul regim (de exemplu: L. Lari, G. Alboiu). Orizontul temporal al *conservatorilor* este al unui trecut îndepărtat, orizontul tradițiilor în care masele erau țărani luminați creatori ai unei civilizații și culturii demne de admirat și conservat și care văd în perioada interbelică un model cultural demn de urmat (de exemplu R. Codrescu, A. Antim). Cele două grupuri utilizează similar mitul eminescian, în sensul unei mobilizări politice.

În *orientarea liberală* implicată în construcția unui proiect de import civilizațional valorizează pozitiv viitorul plasându-și speranțele într-un orizont al lui "ceea ce va să vină". M. Eminescu este simbolul unei orientări "retrograde" care periclitează acest proiect prin prestigiul pe care îl acordă în cultura română conservatorismului (Z. Ornea, C.Preda).

Puterea statului în spațiul dezbaterii. Statul a intervenit indirect în această dezbatere prin suportul instituțional pe care l-a oferit diferiților autori ai unor luări de poziție. Iar prin stat înțelegem aici diferitele fracțiuni ale elitei politice care au fost investite cu putere, în mod direct sau indirect, prin jocul electoral. Aceste fracțiuni au subvenționat anumite luări de poziție prin sprijinul pe care îl acordă instituțiilor în care sunt integrați autorii lor. Sprijinul a fost indirect și nu punctual. Între fracțiuni

și luările de poziție există doar omologii. De exemplu G. Alboiu și-a publicat opiniile sale în săptămânalul Partidului România Mare sau L. Lari în calitate de deputat al aceluiași partid a luat poziție în această dezbatere în Parlamentul României (și anume au fost sprijiniți de elita dominată a clasei politice). Iar *Dilema*, săptămânalul în care au fost publicate cele mai multe luări de poziție avangardiste, liberale și moderniste, este sprijinită financiar din bugetul statului Român, adică e sprijinită de fracțiunea dominantă a elitei politice (care dorește modernizarea societății, cel puțin la nivel declarativ).

Discuția din această secțiune indică că demitizarea, în forma sa radicală sau în forma sa moderată, este un mod prin care intelectualii vor să modernizeze câmpul lor de acțiune. Ei vor să reinventeze mitul eminescian într-un mod prin care să răspundă nevoilor societății în care trăiesc, societate aflată în tranziție spre capitalism și democrație. Cei care îl contestă nu o fac din perspectiva unor valori estetice sau norme științifice particulare. Ei nu propun un program punctual, ci doar își exprimă dorința de restructurare a mitului sau de abolire a lui pentru că în formă pe care o are în prezent nu constituie o paradigmă prin care să se poate interpreta societatea contemporană. Statul are și el un rol important în dezbatere prin modul prin care alocă puterea instituțională preopinienților. În această dezbatere există o omologie, și nu neapărat un spijin explicit, între elita dominantă politic și polii moderniști și elita politică dominată și polii tradiționaliști.

În continuare vom încerca să răspundem la două întrebări: ce este un mit intelectual și cum funcționează el. Răspunsurile la aceste întrebări, care se

vor viza cazul mitului eminescian, vor clarifica mai bine ipoteza noastră și procesele pe care încercăm să le surprindem.

Structura Mitului Intelectual ; Cazul Eminescu

Mitul este construit dintr-o serie de determinații care îi conferă identitatea. Însă anumite determinații au un caracter identitar mai puternic decât altele. Moderniștii apreciază că există un mit fundamental eminescian pe care s-a grefat un corp străin care trebuie îndepărtat. Adică din multitudinea de determinații ale acestui mit unele sunt mai importante pentru conturarea și recunoașterea lui ca atare. Ceea ce sugerează că avem de a face cu o structură stratificată a conținutului unui mit, în care unele elemente se constituie într-un *nucleu de determinații* mai puternic identitar și o margine care nu joacă un asemenea rol, funcția determinațiilor fiind mai degrabă periferică.

Caracterul mitului este unul practic. În ciuda faptului că mitul eminescian analizat aici este un mit intelectual (utilizările lui într-un spațiu intelectual), nu există definiții stricte scrise care să ghideze dezbaterile. Notele sale caracteristice sunt "un de la sine înțeles", având un caracter vag. Extensiunea unei noțiuni vage este neclar definită datorită impreciziei aplicabilității criteriilor de clasare. În cazul mitului intensiunea este vagă, pentru că notele definitorii sunt neclare. Dacă pentru o noțiune vagă extensiunea este stratificată în nucleu și margine, în cazul mitului (eminescian) intensiunea este stratificată în nucleu și margine. În cazul noțiunii vage dispunem de criterii definite și clare. Însă obiectele care cad sub incidența ei nu sunt clară.

Tabelul 4. Raportul între intensiune și extensiune în cazul noțiunilor vage, respectiv a mitului intelectual

<i>stratificarea se aplică la...</i>	noțiunea vagă	mitul intelectual
<i>intensiune</i>	clară	neclară
<i>extensiune</i>	neclară	clară

Nu pentru orice obiect ales putem spune cu certitudine dacă aparține sau nu sferei noțiunii

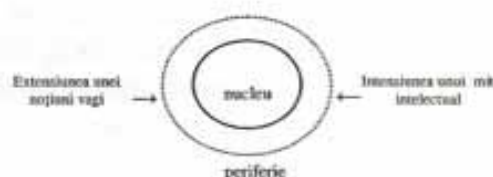

Figura 3. Structura noțiunii vage și a mitului

În cazul mitului, cunoaștem obiectul / obiectele care cad sub incidența sa, îi cunoaștem sfera. Aici e vorba de M. Eminescu. El face obiectul mitificării. Însă nu cunoaștem exact intensiunea mitului; ea are un grad mai mare de volatilitate. Tocmai prin caracterul ei practic ea trebuie să fixeze particularitățile individualului și universalitățile grupului. Pe de o parte avem notele universale ale grupului care constituie nucleul tare al mitului, pe de altă parte avem periferia semantică a particularitățile individului. Astfel de particularități învâluie orice noțiune practică. Ea trebuie să răspundă necesităților cotidiene ale individului și totodată e necesar ca să răspundă nevoilor de comunicabilitate, care nu se poate înfăptui fără un cod comun (cu un conținut aproximativ identic și pentru emițător și pentru receptor). Neclaritatea intensiunii se aplică cu atât mai mult în cazul mitului (eminescian) din două rațiuni: (1) pentru că el presupune o

raportare directă la obiectul său, o raportare personală (mistică); (2) pentru ca în acest caz mitificarea lui Eminescu e un efect neașteptat al raportării puternic valorizatoare la un simbol intelectual. Chiar dacă există un „sacerdoțiu” intelectual al acestui mit (de ex. profesorii din școli generale și licee), ei nu transmit un mit în mod explicit, sistematizat, în care omiterea unei note caracteristice este un „sacrilegiu”. Ei transmit conținuturi intelectuale și atitudini puternice, iar efectul celor două componente este mitificanț. Din rațiuni teoretice nu am putea generaliza structura mitului eminescian la structura tuturor miturilor, însă credem că o structură asemănătoare o au miturile camuflate, în care nu există sancțiuni „sacerdotale” pentru conservarea și impunerea unui anumit conținut, dar există sancțiuni sacerdotale pentru impunerea acestui mit și conservarea lui. De exemplu cele intelectuale, în care există o preoție școlară care să le asigure conservarea și transmiterea. Chiar dacă acest sacerdoțiu se simte responsabil pentru transmiterea lui, el nu este conștient sau este puțin conștient de faptul ca el mitifică.

O structură asemănătoare o au și alte tipuri de cogniții. De exemplu reprezentările sociale și paradigmele științifice. Reprezentările sociale sunt cogniții cu caracter practic care au în vedere conținuturi noi și în primul rând complexe apărute în cadrul câmpului social. Ele sunt preluate distinct în diferitele grupuri sociale și de diferiți actori sociali. Modurile în care sunt preluate sunt parțiale și răspund unor necesități practice. Structura lor este și ea stratificată într-un nucleu care oferă identitate reprezentării și o periferie care se semnifică prin raporturile cu nucleul și

este mult mai flexibilă la schimbări sociale¹⁸. Lakatos a arătat că paradigmele sunt și ele organizate stratificat. Periferia răspunde atacurilor paradigmatiche. Ea este zona semnificativă care se ajustează negărilor paradigmei pentru a oferi răspunsuri, fiind mai flexibilă tocmai datorită caracterului identitar slab. Ea apără nucleul al cărui atac și de structurare conduce la schimbări paradigmatiche¹⁹.

Reprezentările sociale și miturile intelectuale sunt cogniții practice cu o organizare internă similară. Dar prin ce se deosebesc ele? Conținutul mitului este însoțit de un fond atitudinal foarte puternic datorită înscrierii determinațiilor sale într-un context axiologic puternic valorizant, constituind sentimentul de sacru, de *ganz andere, cu totul altul* („Eminescu a gândit cu totul altfel și a fost cu totul altfel”²⁰). Rudolf Otto, definește acest complex afectiv prin *mysterium tremendum*, să urmărim schema acestuia exemplificând.

Eminescu a înțeles misterele Universului: “Să fi înțeles Eminescu [...] ceea ce este acela Universul și ce este acela Cuvântul?” afirmă C. Barbu care apoi se compară cu poetul “Eu personal, am căutat să aflu ce și de ce este stranie vacuitatea și pot să vă mărturisesc în fine că sunt prost și idiot. Pot să vă mărturisesc că nu e ușor să fii idiot”. Simțim aici *mistica majestății*, “mistică născută prin exacerbarea contrastului dintre *majestas* și sentimentul de creatură”²¹. Se simte un fior sacru, de inaccesibilitate absolută la un absolut intelectual, o frică în față unui mister, un

¹⁸ Asupra structurii și organizării unei reprezentări sociale J.-C. Arbic, 1997

¹⁹ I. Lakatos, 1970, apud. P. Iluț, 2000: 63, 98

²⁰ C. Paul-Bădescu, 1999: 60

²¹ R. Otto, 1912, trad. rom, 1990: 29

tremendum. Eminescu a înțeles ceea ce numai unui geniu îi este dat, un erou intelectual care a pătruns misterul vacuității. În schimb autorul afirmațiilor de mai sus, în ciuda efortului depus nu a pătruns schemele universale.

“...grav mi se pare faptul că, deși acum noi avem suficiente date despre omul real și despre timpul său – continuăm să impunem imaginile noastre parțiale, părtinitoare și fatal abuzive unui *Eminescu întreg, armonios, etern*” (Al. Paleologu²², s.n. NP).

“În ceea ce îl privește pe Eminescu [referitor la traducerea lui în alte limbi – n.n.], faptul devine mereu întristător, bineînțeles, dar pe de altă parte ne procură și un fel de orgoliu de inițiați, fiindcă opera lui ajunge un fel de *secret al nostru, ceva misterios, unde rămâne întotdeauna ceva de nespus*” (Al. Paleologu²³, s.n. N.P.)

Aici avem de a face cu o mirare, *mirum sau mirabile*, în termenii lui R. Otto²⁴. O uimire în fața unui necunoscut, unui fapt “misterios”, a unui “nespus” tulburător, în fața unui “etern” care te bucură cu existența lui. Pentru a exemplifica caracterul *fascinans* al mitului eminescian vom face referire la textul din manualul din “Limbă și literatură română pentru clasa a XII-a” citat în numărul 256 al Dilemei, cel de la care s-a pornit dezbateră.

“Bogăția lirică a poemului (scrisoarea I, n. red.) se revarsă din toate părțile și oricare cititor este descumpănit în a hotărî ce să admire mai întâi, ideea sau expresivitatea ei verbală aleasă, trăind

din plin sărbătoarea minții și inimii omenești prilejuită de cel mai mare dintre poeții noștri”²⁵.

Autorul textului sugerează existența în text a unei frumuseți îmbătătoare, încântătoare, care umple sau ar trebui să-l umple pe cititor cu o bucurie exuberantă în fața unei asemenea creații intelectuale. Și nu e doar o frumusețe intelectuală oricare, e una prilejuită de celui mai mare dintre “poeții noștri”. E o creație și un autor care îi depășește pe ceilalți, e ceva *colosal*²⁶, neobișnuit²⁷.

Toate aceste elemente afective îi conferă mitului un caracter distinct de alte cogniții. Este un *misterium tremendum, un cu totul altceva*. El este misterios, fascinant, tulburător, colosal, uneori chiar înfricoșător. Astfel se poate explica și succesul popular al cântecului soților Teodorovici, care este fondul muzical al multor întâlniri comemorative. Eminescu doar în aceste condiții poate să “judece”. Doar dacă este un *tremendum, pur, numinos*. “...«Trăim» mitul, în sensul că suntem pătruși de o putere sacră, exaltată a evenimentelor pe care ni le rememorăm și ni le reactualizăm”²⁸.

Nucleul dur al mitului eminescian se constituie din următoarele note: poet genial, geniu, viață mizeră, viață plină de dezamăgiri (corolar al genialității), spirit universal, moarte tragică. *Periferia mitului* e constituită din următoarele note: gazetar virulent, critic al societății în care a trăit, prozator, orientare politică conservatoare. Pe lângă aceste determinații direct legate de poet au mai apărut în dezbateri și câteva determinații legate de utilizarea lui socială. În nucleul

²² C. Paul-Bădescu, *ibidem*, 52

²³ *ibidem*

²⁴ R. Otto, *ibidem*, 34

²⁵ C. Paul-Bădescu, *ibidem*, 28

²⁶ R. Otto, *ibidem*, 54

²⁷ Pentru mai multe exemple C. Paul-Bădescu, 1999.

²⁸ M. Eliade, 2000: 19

dur al mitului se regăsesc: festivisme dedicate poetului (școlare, mediatiche, întruniri laudative) și abordarea encomiastică în școală.

Putem observa această variație chiar și în cadrul pozițiilor luate. Structura mitului variază în diferitele grupuri. Pentru grupul socialist și conservator aproape orice a scris și a fost Eminescu este sacru. Critica oricărui element este un sacrilegiu și profanatorii trebuie pedepsiți. Aici practic nucleul a înghițit aproape toate elementele periferiale. Pentru grupul avangardist aproape orice este discutabil și provizoriu. Tot ceea ce a scris Eminescu *trebuie* pus sub semnul întrebării, și *este* pus sub semnul întrebării: poezia, proza, teatru, jurnalistică, imaginile succesive în epocile ce i s-au succedat, ritualismele populare și al unor intelectuali, clișeele. Aici abia dacă mai putem vorbi de un nucleu.

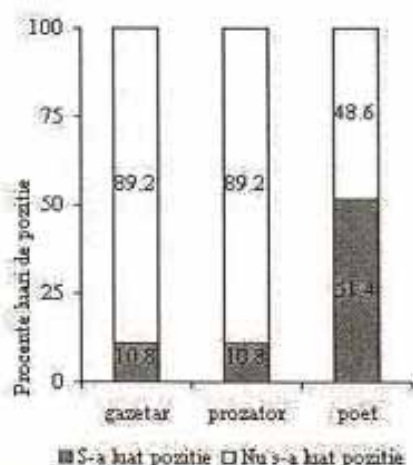

Figura 4. Procentul de luări de poziție asupra calității de gazetar, prozator sau poet a lui Eminescu

Notă: S-a pus în discuție calitatea scrierilor eminesciene în domeniul prozei și al teatrului, validitatea opiniilor din gazetărie și faptul că este sau nu un poet național. Volumul luărilor de poziție a fost diferențiat, în funcție de centralitatea acestor determinații în cadrul mitului. Calitatea de poet intră în nucleul dur al mitului, în schimb celelalte nu.

Dacă în cazul avangardiștilor abia dacă putem vorbi de prezența unui nucleu oarecare, totuși ei atacă puncte nevralgice, puncte care au generat reacțiile la aceste contestări. Această fapt ne îndreptățește să facem constatarea că la nivel individual avem două regimuri ale mitului: a) un mit personal, și b) un mit al altuia generalizat. Distincția urmărește linia de demarcație între percepție și atitudine. Eu pot să percep credințele generalizate, și aceasta fără să îmi pierd independența propriilor convingeri. Avangardiștii percep existența unui mit global, cum percepem existența normelor dintr-un câmp, însă ei au o altă definiție asupra lui Eminescu (percepția poate fi activă sau nu, reflexivă sau prerenflexivă, o cunoaștere practică sau o cunoaștere cu metodă.) Oricum ei atribuie unui altul generalizat un mit eminescian.

Contestarea lor a condus și miturile alterității, mitul altuia la activarea componentelor mitului, în ordinea importanței lor: componenta afectivă (sentimentul de sacru), elementele centrale și elementele periferiale. Cele mai multe reacții au fost globale, și nu au răspuns punctual contestărilor. Au fost reacții afective, care indicau un sentiment de revoltă în fața unei agresiuni simbolice. Acest tip de reacții s-au concentrat mai ales în zona neautonomă a spațiului dezbaterii. Putem vorbi aici de o veritabilă comunitate de ofensă. Apoi s-au activat elementele centrale, dar activarea s-a făcut în spațiul autonom preponderent, unde spiritul critic este acceptat ca normă. Astfel se poate contura nucleul dur al diferitelor grupuri. Cât despre elementele periferiale, în cazul lor nu putem vorbi de activare. Elementele periferiale sunt elementele flexibile prin care se fac ajustările la

critici, ele sunt instrumentalizate în vederea compromisului. Ele se remarcă

prin absențe și concesii. De exemplu moderniștii au admis mult mai ușor lipsa de calitate a prozei eminesciene, decât tradiționaliștii și grupul neautonom. Putem astfel afirma că proza aparține elementelor periferiale ale mitului pentru acest grup.

Așadar mitul intelectual (eminescian) are o organizare internă stratificată în centru și periferie. Spre deosebire de alte cogniții asemănătoare, o componentă esențială este sentimentul de sacru, afecte foarte puternice, dependente de un fond axiologic valorizant. Se pot decela două regimuri de existență a mitului la nivel individual. Un mit "generalizat" și un mit "personal". Mitul "generalizat" e o abstracție atribuită unui altul generalizat, iar mitul "personal", este structura mitului la nivelul actorului, determinată de fondul sau afectiv și valoric. Mitul personal nu variază numai la nivel individual ci și la nivel grupal, unde se poate constata o relativă omogenitate intragrupală.

Riturile și reinterpretarea. Moduri de reproducere a mitului intelectual

Din considerațiile de mai sus, rezultă că reproducția mitului intelectual în câmpul cultural este dependentă de doi factori: *fondul axiologic valorizant și valoarea lui paradigmatică.*

Generalitatea mitului în întregul câmp cultural e dependentă și de generalitatea valorilor la care face apel. Dacă face apel doar la valorile unei fracțiuni cu greu se va putea impune în câmp, și se va impune în măsura în care fracțiunea își impune propriile definiții. În cazul mitului eminescian avem de a face cu un apel la valori fundamentale ale câmpului, valori

care sunt înscrise în chiar logica câmpului. El este un erou intelectual, care și-a dedicat scurta viață culturii, atingând performanțe uimitoare, de dorit. Este un model intelectual.

În măsura în care nu se redefiniște modelul intelectual, și care sunt canoanele unui asemenea erou, fondul axiologic care susține mitul Eminescu se va reproduce. Practic această afirmație este adevărată pentru că este o tautologie: dacă nu se schimbă se va conserva. În esență vrem să susținem că doar o restructurare axiologică profundă a câmpului poate să destructureze acest mit, în condițiile în care se valoarea paradigmatică a lui Eminescu nu dispare.

Ca și orice cogniție mitul intelectual răspunde unor nevoi, și în acest caz e vorba de un set de răspunsuri și piste intelectuale. Doar în măsura în care Eminescu rămâne actual, adică este încă un spațiu al posibilelor intelectuale, acest mit se va reproduce. Altfel va intra într-un con de umbră, prin faptul că nu mai reprezintă un interes activ, iar socializarea noului sacerdoțiu intelectual nu se va mai face în spiritul mitificării. Mitul nu se poate reproduce fără mitificare continuă. Noile generații de școlari nu vor fi expuși proceselor de ritualizare, și în acest mod conul de umbră se va mări, căci noii intelectuali vor trebui mai degrabă să-l redescopere pe Eminescu decât să lucreze cu el, cu de la "un sine înțeles". După câteva cicluri demitificarea se va produce firesc, fără lupte culturale de impunere a unei definiții asupra poetului și calității acestuia în câmp.

Modul de conservare a mitului și reafirmarea lui, așadar, este dependent de reinterpretări ale lui Eminescu și al criticii sale. Dar aceasta în câmpul intelectual. În mediul școlar, viața

politică și viața socială în general, el este dependent de reafirmările lui ritualice, de ceremonii, festivități școlare, sau comemorări politice și mediatice. E dependent de ritualuri de depunere de coroane la statuile lui M. Eminescu, de show-uri televizate și serbări școlare ale "poetului național". E adevărat că procesele de mitificare școlară sunt obositoare și elevii le percep de cele mai multe ori a pe un fapt neplăcut, însă ele au eficacitate. Majoritatea elevilor care absolvesc un liceu declară că Eminescu este poetul lor preferat. De asemenea

întunirile comemorative sunt uneori, sau poate chiar de cele mai multe ori, plicticoase și banale, dar este o afirmare a unui crez, o afirmare într-un mod ritualic. Chiar dacă întunirile sunt anoste au funcția de a întări și conserva credința în mit. În mediile non-intelectuale mitul are o funcție identitară și axiologică, nu una paradigmatică. Obiectului comemorat, "poetul național", este reinvestit în poziția sa sacră și cei prezenți îl apropiază ca pe un familiar, care le aparține, un "al lor"

* *

* *

*

*

Tabelul 5. Topul primilor cinci poeți preferați de studenții clujeni chestionați²⁹

Poet	Alegeri	Procent din răspunsuri	Procent cazuri
Eminescu Mihai	242	12.33	30.99
Coșbuc George	128	6.52	16.39
Arghezi Tudor	114	5.81	14.60
Blaga Lucian	104	5.30	13.32
Bacovia George	83	4.23	10.63

Total răspunsuri	1963
Total cazuri valide	781

Notă: S-a cerut să se indice primii trei poeți preferați. Au răspuns 781 de studenți care au oferit 1963 de răspunsuri din cele 3 a câte 781(5889) posibile.

În mediul intelectual reproducerea presupune mai degrabă reinterpretare și critică. În mediile non-intelectuale reproducerea presupune mai degrabă ritualisme. Evident cele trei funcții ale mitului intelectual: axiologic, identitar și paradigmatic se manifestă în amândouă mediile, intelectual și non-intelectual. Însă accentele sunt diferite, unele funcții fiind mai importante într-un mediu decât în celălalt. Funcția identitară și axiologică primează în mediul non-intelectual, iar funcția axiologică și paradigmatică în cel intelectual. În cadrul dezbaterii din câmpul neautonom funcțiile identitare și axiologice au avut întâietate în raport cu funcțiile axiologice și paradigmatică, care au configurat luările de poziție din câmpul autonom. În primul caz legitimitatea abordărilor critice a fost negată tocmai pentru că raportarea la mit este alta. Raportarea se face prin identificare, nu numai personală ci și grupală. Eminescu nu de puține ori ipostaziază însăși poporul român. De aceea unele poziții vorbeau de o conspirație împotriva națiunii, de o crimă de *leze majeste*. În al doilea caz

²⁹ Cercetare realizată de Cercul Experimental de Sociologie (CES) în primăvara anului 2001, finanțată de Fundația pentru o Societate deschisă și Centru de Cercetare a Relațiilor Inter-etnice (CCRIT). Eșantion reprezentativ al studenților din Cluj-Napoca.

abordările critice sunt un fapt de dorit. Aproape toți participanții la dezbateri din acest câmp se plâng de lipsa unor abordări pertinente reinterpretative. Luările lor de poziție se deosebesc însă prin cauzele ce le atribuie acestui fapt, cazurile extreme fiind inactualitatea cronică a lui Eminescu, pe de o parte și neputința contemporanilor, pe de altă parte. E vorba de două logici opuse de raportare la mit care se confruntă, două medii distincte.

Concluzionând putem spune că reproducerea mitului intelectual variază în funcție de spațiile sociale. Dacă în câmpurile intelectuale el se reproduce în primul rând prin reinterpretare și critică, în câmpurile non-intelectuale (școlare politice și sociale în general) el se reproduce prin ritualuri (serbări, comemorări, depuneri de coroane, spectacole, discursuri publice).

Concluzii

Miturile intelectuale sunt contestate în Europa de Est postcomunistă. Acesta este un lucru normal având în vedere modul în care funcționează câmpul intelectual. Miturile sunt reproduse în acest spațiu prin reinterpretare. Este un proces care poate fi reperat și în societățile occidentale. Ceea ce dă specificitate (în acest sens) câmpurilor culturale post-socialiste este natura contestărilor. Demitizarea face apel la o serie de valori legitimate din perspectiva modernității și a modernizării. Demitizarea este un mod prin care agenții culturali reformează valorile câmpului în care activează, ba mai mult, și pe cele ale societății. Și aceasta deoarece mitul intelectual face apel la valori fundamentale ale câmpurilor intelectuale, valori care sunt înscrise chiar în logica sa de funcționare. Dacă noul canon al

contestatarilor se impune sau are răsunet, acesta se va difuza și în mediile non-intelectuale (în primul rând prin noua curriculumă școlară și prin accesul la canalele mediatice).

Statul post-comunist este direct interesat de reforma din câmpul intelectual pentru că valorile din acest spațiu au o mare putere de difuzare spre populație, iar cultura este un factor accelerator sau frenator al progresului economic. Iar el are un rol important în gestionarea reformei culturale prin efectele indirecte pe care le are și prin suportul instituțional divers pe care îl oferă sau îl poate oferi. Într-un stat democratic nu se poate și nu ar fi nici dezirabil ca elita culturală să fie anexată câmpului politic prin control direct. Autonomia câmpului cultural este o condiție a democrației. Statul nu poate descuraja sau interzice mișcările culturale alternative, însă poate să le sprijine pe cele care militează pentru modernizare și modernitate.

Am confruntat ipoteza noastră cu cazul demitificării unui mit intelectual central în spațiul cultural românesc, cel al lui Mihai Eminescu. Am constatat că luările de poziție ale acestei dezbateri pot fi diferențiate în două mari grupuri. Pe de o parte avem pozițiile loiale câmpului intelectual și spiritului critic instituționalizat în acesta, iar pe de alta parte avem pozițiile care repudiază o astfel de abordare critică a mitului intelectual, fiind mai apropiate de modurile de reproducere politică a mitului.

În cadrul câmpului intelectual se pot decela trei tipuri mari de luări de poziție. Ele se raportează distinct la timpul cultural național și la modurile de revalorificare a mitului intelectual. Avangardiștii consideră că mitul trebuie

abandonat pentru ca nu reprezintă sau nu mai reprezintă adevărate valori culturale. Moderniștii consideră că o reînvierea a lui Eminescu în spiritului actualei epoci culturale e un fapt dezirabil. Tradiționaliștii argumentează că reconsiderarea mitului este inoportună, de vreme ce perenitatea lui este evidentă, căci procesele de îmbătrânire culturală nu îl afectează.

Conturarea câmpului non-intelectual este problematică din considerente empirice și teoretice. Structura lui probabilă este cea a două grupuri aflate în opoziție. Liberalii văd în acest mit un pericol pentru proiectul lor civilizațional, datorită prestigiului pe care îl acordă acest model conservatorismului în cultura română. Conservatorii și socialiștii văd în Eminescu și complexul de idei asociat cu el un element indispensabil unei construcții civilizaționale și ca urmare mobilizează acest mit ca un capital politic tocmai datorită caracterului său identitar în multe din câmpurile non-intelectuale.

Miturile intelectuale nu sunt transmise în mod explicit, sistematizat, astfel încât omiterea unei note caracteristice să fie un

“sacrilegiu”. Acest fapt face ca mitul eminescian să aibă o organizare internă difuză.

Totuși putem decela în intensiunea mitului o primă zonă, în care determinațiile sunt mai puternic precizate și structurate, precum și o zonă secundă, în care apartenența determinațiilor la conținutul acestuia sunt mai puțin precizate. Altfel spus, avem de a face cu un nucleu de determinații care îi oferă identitate și o periferie care se semnifică prin raporturile cu nucleul, mai degrabă decât în sine. Doar prin prezența determinațiilor din nucleu, determinațiile periferiale au un caracter identitar pentru mit. Determinațiile periferiale sunt mult mai flexibile la contestațiile mitului și pot răspunde acestora prin modificări și prin compromis. Ele sunt mai deschise unor schimbări sociale, în raport cu nucleul care nu este atât de deschis. Doar contestarea cu succes a determinațiilor din nucleu ar conduce la disoluția mitului. Dar acest lucru nu s-a întâmplat, ci în cazul moderniștilor a fost ajustată periferia, iar pentru celelalte cazuri contestațiile au rămas fără nici un efect.

Bibliografie

- Almond, G.A., și S. Verba, (1989). *The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in Five Nations*, Newbury Park, Sage, (1st ed. 1963).
- Antim, A., (1998). “Mit și Demitizare”, în *Puncte Cardinale*, nr. 27.
- Arbic, J.-C., (1997). “Reprezentări sociale: aspecte teoretice”, în Neculau, A. (coord), *Psihologia câmpului intelectual: Reprezentările sociale*, Iași, Polirom și Societatea Știință și Tehnică S.A..
- Bădescu, G., (2001). *Participare politică și capital social în România*, Cluj-Napoca, Ed. Accent.
- Bourdieu, P., (1986) *Economia bunurilor simbolice*, București, Ed. Meridiane.
- Bourdieu, P., (1998) *Regulile artei. Geneza și structura câmpului literar*, București, Ed. Univers.
- Durkheim, E., (1995). *Formele elementare ale vieții religioase*, Iași, Polirom.

- Eliade, M. (1978). *Aspecte ale mitului*, București, Ed. Univers.
- Eliade, M., 2000, *Sacru și profanul*, București, Humanitas.
- Eyal, G, I. Szelenyi și E. Townsley, (2001), *Capitalism fără capitaliști. Noua elită conducătoare din Europa de Est*, București, Ed. Omega.
- Fox, J., (2001). *Visualizing Data: An Introduction to Statistical Graphics*, Ann Arbor, Lecture Notes, ISPSR.
- Grigurcu, G., (1998). "Eminescu între iconodolie și iconoclastie", în *Jurnalul Literar*, nr. 1-2, martie.
- Habermas, J. (1981). *The Theory of Communicative Action*, vol. 1, *Reasons and the Rationalization of Society*, Cambridge, Polity Press, 1984.
- Iluț, P., (2000). *Iluzia localismului și localizare iluziei*, Iași, Polirom.
- Ingelhard, R. (1997). *Modernization and Postmodernization: Cultural, Economic and Political Change in 43 Societies*, Princenton, NJ: Princenton University Press.
- Ionescu, E., *Nu*, București, Humanitas, 1991.
- Karnouh, C. 1994, *Adio diferenței. Eseu asupra modernității târzii*, Cluj-Napoca, Editura Dacia.
- Lakatos, I., (1970). "Falsification and the Methodology of Scientific Research Programs", în I. Lakatos., A Susgrave, (ed.), *Criticism, and the Growth of Knowledge*, Cambridge, Harvard University Press.
- Lari, L., (1998). "Nulități și trădători", text rostit în plenul Camerei Deputaților, marți, 10 martie, 1998, reprodus în *Politica*, 14 martie 1888.
- Lazăr, M., 2002, *Paradoxuri ale modernității. Elemente pentru o sociologie a elitelor culturale românești*, Cluj-Napoca, ed. Limes.
- Mitu, C.(coord.), P. Ovidiu, L. Copoeru, V. Târau, L. Târau, 1997, *Istorie. Manual pentru clasa a XII-a*, București, Ed. Sigma.
- Mușina, Al., (2001). *Sinapse*, București, ed. Aula.
- Ornea, Z., (1998). "Poetul național", în *Dilema. Săptămânal de tranziție*, nr. 265.
- Otto, R., (1990). *Sacru*, Cluj-Napoca, Dacia.
- Paleologu, T. (1999). "Este Eminescu așa nul?", *Vineri*, nr. 17.
- Paul-Badescu, C., (1999). *Cazul eminescu. Polemici, atitudini, reacții din presa anului 1998*, Pitești, Paralela 45.
- Preda, C., (1998)a. "Cultură și cultură politică: două observații", în *Dilema. Săptămânal de tranziție*, nr. 256.
- Preda, C., (1998)b, "Eminescu, Mill și Prévost-Pardadol", în *Dilema. Săptămânal de tranziție*, nr. 273.
- Preda, C., (1999). "Din nou despre eminescianismul politic", în *Vineri*, 19.
- Putnam, R.D., (2001). *Cum funcționează democrația?*, Iași, Ed. Polirom.
- Rădulescu, R., (1998). "Eminescu văzut de departe" *Dilema. Săptămânal de tranziție*, nr. 256.
- Sandu, D., (2000). *Spațiul social al tranziției*, Iași, Ed. Polirom.
- Szelenyi, I., și E. Kostello, (1998). "Outline of an Institutional Theory of Inequality: the case of the Socialist and Postcommunism Ester Europe", în M. C. Brinton și V. Nee (coord.), *The New*

- Institutionalism in Sociology*, New York, Russell Sage Foundation.
- Smith, A. D., (1986). *The Ethnic Origins of Nations*, Cambridge, Blackwell.
- SPSS for Windows, 1997, Release 8.0.0, 22 dec., SPSS Inc. (1989 –1997).
- Wunenburger, J-J., (1998). *Sacrul*, Cluj-Napoca, ed. Dacia.

Abstract

In this paper, we argue that de-mythification in Easter Europe is a way of doing cultural reforms. In addition, we outline a model of how intellectual myths are working. The norms and the values operating in these countries are one of the important resources of the ongoing transitions, and the intellectuals are one of the most important agents that manage them. The intellectual myths use the basic values of the intellectual fields and their redefinition has a direct impact on the society through the opinion makers and through the curricular reforms. Using a thematic content analysis and some data obtained through questionnaire, we are describing the structure of the positions of some Romanian intellectuals with regard to the myth of Mihai Eminescu (the Romanian foremost poet), and then we draw the structure of the myth. The data are indicating that the structure of the myth is a function of the processes in which are engaged the agents, myification or demitification, and is stratified in a common semantic core and a variable semantic periphery. The victorious fractions of these kinds of battle can diffuse their own definitions, or in other words, they access power. The state is indirectly part in this confrontation by his institutional aid that it is being given by different political fraction to different fraction of the intellectual elite. A practical conclusion is that the state can intervene more strongly in the modernization of the values of the intellectual field assisting those orientations that are more open to modernity.

Acknowledgements. I would like to thanks for their useful advices to Mr. Rudolf Poledna, Mr. Marius Lazăr and Mrs. Elisabeta Stănciulescu. In addition, I would like to thanks for their helpful suggestions offered during the different stages of writing this paper to Claudiu Bădescu, Cotruța Cuc, Alina Dărăban, Horia Domnariu, Raluca Perneș and Vlad Mureșan. Obviously, for any shortcomings of this paper I am the only responsible.